

bevagonírozott civilek néhány napos vonatút után érkeztek meg internálásuk helyszínére.

5. Az olasz civilek élete a tápiószügyi táboron belül

1915 nyaratól tehát egyre több olasz állampolgár, majd ősztől fumei olasz érkezett Tápiószülyre. A táborba 1916 első feléig szinte kizárólag olasz állampolgárokat vagy olasz nemzetiségűeket hoztak. Amikor 1916 nyarán Románia hadat üzent a Monarchiának nagyszámú erdélyi és romániai román került a tábor kerítése mögé, aki számban felülmúlták az olaszokat.⁵⁷ A dokumentumokból arra lehet következtetni, hogy a táborigazgatóság külön körletet alakított ki a román és az olasz internáltak részére a táboron belül.

*Tápiószüly, képeslap. 1936.*⁵⁸

Az olasz származású személyek internálásának egyik specifikuma az volt, hogy a hatóságok nem gördítettek akadályt a családok egyesítése elé. A vonatkozó belügyminiszteri rendelet viszonylag enyhén intézkedett ez ügyben, ugyanis nem tartotta jónak a családok szétválasztását. Ennek értelmében a rendőri felügyelet alá helyezett személyhez azon családtagjai, akik egy háztartásban éltek vele, a rendőrhatalom engedélyével hozzá költözhetnek. Ez esetben azonban a rendőrhatalom felügyelete rájuk is kiterjedt, őket a

tartózkodási helye, 1916. augusztus 23. A valóságban Cussar folyamatosan tiltakozott az internálás és a bánásmód ellen, valamint lázított a fogva tartott olaszok között. Stelli, 2015: 188.

⁵⁷ Több forrás arra mutat, hogy a románokat már 1915-ben is nagyobb számban internálták Tápiószülyre.

⁵⁸ Katus–Kucza, 2013: 89.

hatóság bármikor eltávolíthatta.⁵⁹ Éppen az olasz állampolgárok esetében fordultak elő olyan esetek, hogy a feleségek nem kívántak férjük nélkül visszatérni szülőföldjükre, vagy épp ellenkezőleg, maguk is osztozni kívántak férjük sorsában.⁶⁰ Amennyiben a férj/apa családfenntartóként internálótáborba került, és a feleség gyermekükkel vagy gyermekeivel nem tudott megélni, több esetben kérvényezték a családegyesítést. Ezekre azoknak volt a legnagyobb esélyük, akik megfelelő anyagiakkal rendelkeztek az önfenntartáshoz, mert az elbírálás során elemi érdek volt, hogy ne kelljen az államnak eggyel több éhes száját etetni. Példaként említhető a fiumei illetőségű Franco Ennio Bruno, aki kérvényezte felesége és Armida nevű gyermeke Magyarországra, pontosabban Tápiószülyre való szállítását 1916 szeptemberében. A Belügyminisztérium kérését jóváhagyta és a családtagok 1916. november 15-én megérkeztek a táborba.⁶¹

A civil internálótáborok felszereltségének, az ott lakók életkörülményeinek jobb megismerését segítik a semleges államok diplomatái és a Nemzetközi Vöröskereszt missziói által készített jegyzőkönyvek. Tápiószüly esetében erről sajnos kevés irat maradt fenn, ezért is értékes az a jelentés, amely a Nemzetközi Vöröskereszt egy missziója készített néhány hónappal az olasz hadbalépés után. A misszió tagjai eredetileg több tábor is felkerestek a Monarchia területén, ennek során Tápiószülybe is ellátogattak. Az 1915. szeptember 11-én kelt jelentésben a következő megállapításokat tették az itt őrzött olasz civilek körülményeivel kapcsolatban:

„A táborban 377 olaszt szállásoltak el, ebből 13 nő, akik gyermekeikkel együtt önként követték ide internált férjüket. Mintegy száz szakmunkás: kőműves, cementező, bányász a táboron kívül dolgozik, engedéllyel. Mint megtudtuk, a tábor internáltjai még napi 4 koronáért se hajlandók mezei munkát végezni. Többségük tengerész vagy kikötői munkás Fiúméban, s hozzászoktak a napi 8, sőt 12 koronás napi keresethez. [...] A kevésbé kiváltságosok kint lakhatnak a városban és viszonylag szabadon mozoghatnak, amennyiben gondoskodni tudnak jól ismert és tisztelt személyekről, akik garanciát vállalnak értük. Néhány internált hetente egyszer engedéllyel utazhat vasúton Budapestre vásárlás céljából. Ebben a tekintetben a táborról egyértelműen kedvező a benyomás, s a fogva tartottak egyedül csak amiatt panaszkodnak, hogy semmiképpen nem szabad hazatérniük. Minden internált 100 koronát kaphat hetente s elláthatja magát a kintinból, vagy főzhet is a táborban, ha családja van. A lakhelyek egy korábbi katonai gyakorlótér régi, nagy barakkjai, elég sötétek,

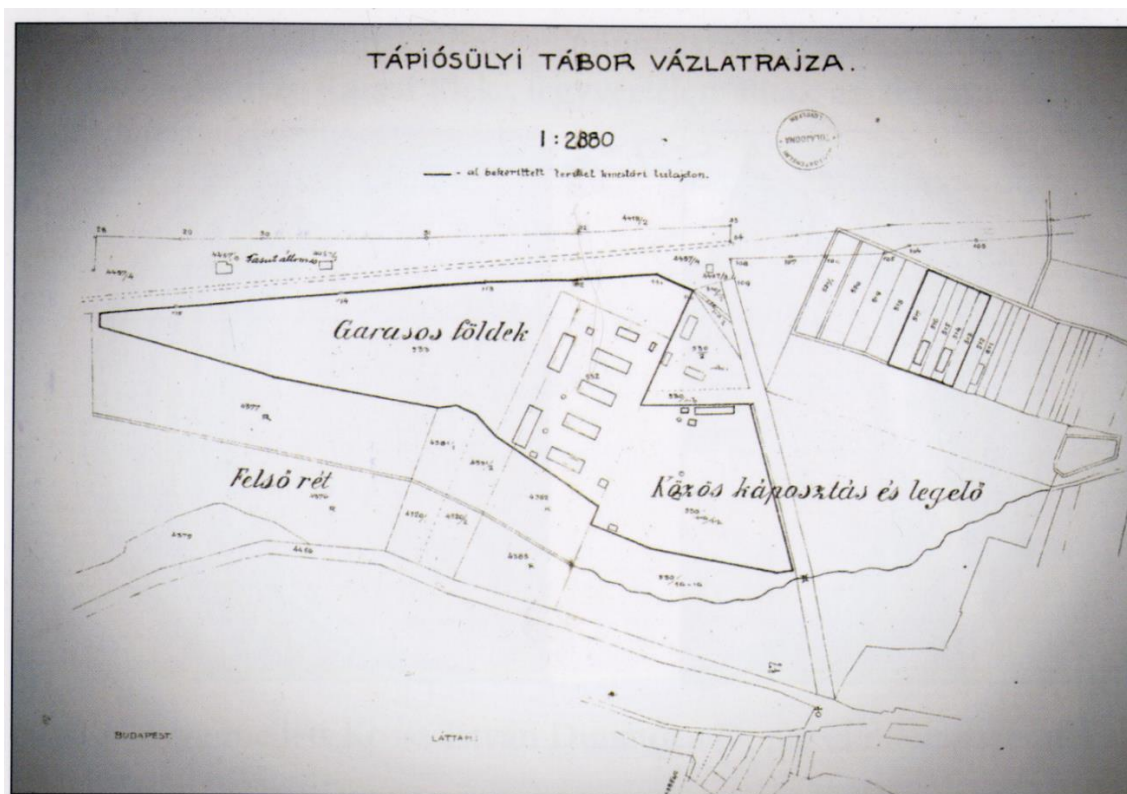
---

⁵⁹ 10962/1915. B.M. rendelet. I. fejezet 2. §. f. pont (Rendőrhatalom felügyelet alá helyezés és őrizet alá vétel). *Belügyi Közlemény*, 1915. április 18., 379–384.

⁶⁰ Az érzelmi okokon túl a csatlakozásban nyilván szerepet játszott a családfenntartó-kenyérkereső hosszas távolléte, ami – tekintve, hogy a nők nem dolgoztak – sok családot hozott nehéz helyzetbe.

⁶¹ MNL PML, IV. 429-a. 4636/1916. Jegyzőkönyv, 1916. szeptember 9.

az ablakaik nagyon kicsik; a padló cementes, fűtéshez két fűtőkészüléket használnak, ami elegendőnek látszik. Vízen hiányosság tapasztalható, s kevés fürdéshez, toaletthez használható helyiség és eszköz. Az ágyak jók: barakkonként 120, hozzá szalmazsák, párna, két takaró, törülköző. Ivóvíz. A táborban 6 ciszterna van, de csak egy ad jó, iható vizet. Táplálék. Úgy tetszik, elégséges, jó a koszt; személyenként 500 gramm kenyér, az ételmezésre szánt összeg személyenként és naponként 106 hellerig⁶² engedélyezett, de az internáltak bármit, amit csak kívánnak, behozhatnak odakintről, – ha táplálékról van szó. A nincstelen internáltak a szükséges ruhákat ingyen kapják meg. Az egészségügyi ellátás látogatásunk idején teljesen megfelelő volt. Röviden: az anyagi feltételek megfelelők, de a komfort inkább közepes; a morális körülmények épp annyira megfelelők, amennyire ez lehetséges, civil internáltak esetében akik, itt épp úgy, mint Katzenau-ban⁶³ tőlük teljesen idegen körülmények ártatlan áldozatainak tekintik magukat. S ahogy Katzenauban, itt is nagy az irredenta internáltaknak az aránya, akik közül jó néhánynak engedélyezik, vagy engedélyezni fogják a hazatérést”.⁶⁴

*A tápiósülyi tábor vázlatrajza.*⁶⁵

⁶² A heller elnevezés a fillér német elnevezéséből (heller) származik.

⁶³ Katzenau Linztől nem messze található Ausztria területén. Az első világháború alatt a gyanús és politikai szempontból nem megbízható személyek internálótáboraként működött. Sok olyan olasz személyt őriztek itt, akik irredentizmus és olasz-barátság vádjával kerültek rendőrhatalom alá.

⁶⁴ grandeguerre.icrc.org, 2014.

⁶⁵ HL, VII. 244. Katonai objektumok építésére vonatkozó iratok 1870–1949. 253. ő. e. 1944.

A táborban őrzött olasz állampolgárok számát Giovanni Stelli olasz kutató 800 főben adta meg.⁶⁶ Feltehetően ez a szám ingadozhatott, mert a táborból 1916-tól kezdve több alkalommal adtak ki olasz munkásokat cégek, illetve magánszemélyek részére munkavégzés céljából. Ugyanakkor ezek a személyek – annak ellenére, hogy fizikailag nem tartózkodtak a tábor területén – a tábor nyilvántartásából nem kerültek ki, hiszen „illetőségük” Tápiósüly maradt. 1917-től viszont számuk csökkent, mert a magyar és az olasz kormány megállapodott bizonyos korú és egészségi állapotú férfi, illetve nő és gyermek elbocsátásában.

Mint az a korábban elmondottakból kiderült, a tábor területén éltek nők és gyerekek is. Az idézett Nemzetközi Vöröskereszt-jelentés megállapítása szerint 1915 szeptemberében háromszáznál is több olasz állampolgár volt a táborban, akik mellett nőket és gyerekeket is említ a jelentés.⁶⁷ A magyar hatóságok rugalmasan álltak a kérdéshez abban az esetben is, ha a rendőri felügyelet alatt álló férjet csak rövidebb időre szándékozott meglátogatni a felesége és gyereke, de olasz állampolgároknál olyan eset is előfordult, hogy a hatóság engedélyt adott arra, hogy a tápiósülyi táborban vagy a településen rendőrhatalósági felügyelet alatt élő apát/férjet a feleség és a nyári iskolai szünidőt töltő gyermek meglátogassák, és a család két hetet együtt tölthessen.⁶⁸

Tápiósülyben a nők elhelyezését a férfiaktól különálló háló- vagy lakrész felállításával oldották meg. 1917 februárjában már 3000 embert tartottak fogva a tábor szögesdrót kerítése mögött, közülük 500 olasz nő és gyerek, valamint 600 olasz férfi volt a táborban.⁶⁹ Az itteni barakkok nagyságát jól szemlélteti egy 1915 novemberében keletkezett irat, amelyben 27 nőt említenek. Az olasz nyelven készült kimutatás feltehetően a barakkparancsnok által a táborvezetőség utasítására készült. Mivel a neveket tartalmazó lista végén a szobaparancsnok (*il capo camarata*) aláírása szerepel, arra következtethetünk, hogy egy barakkba lakott mind a 27 nő.⁷⁰

Egy másik, 1916. április 21-én kelt kimutatásból kiderül, hogy 27 nő és 73, 14 éven aluli gyerek élt a tábor olasz állampolgárok számára létrehozott részében.⁷¹ Egy 1916 októberében kelt belügyminiszteri iratban olvashatunk 38 nőről és 50 gyermekről, akiket a

---

⁶⁶ Stelli, 2015: 187.

⁶⁷ grandeguerre.icrc.org, 2014.

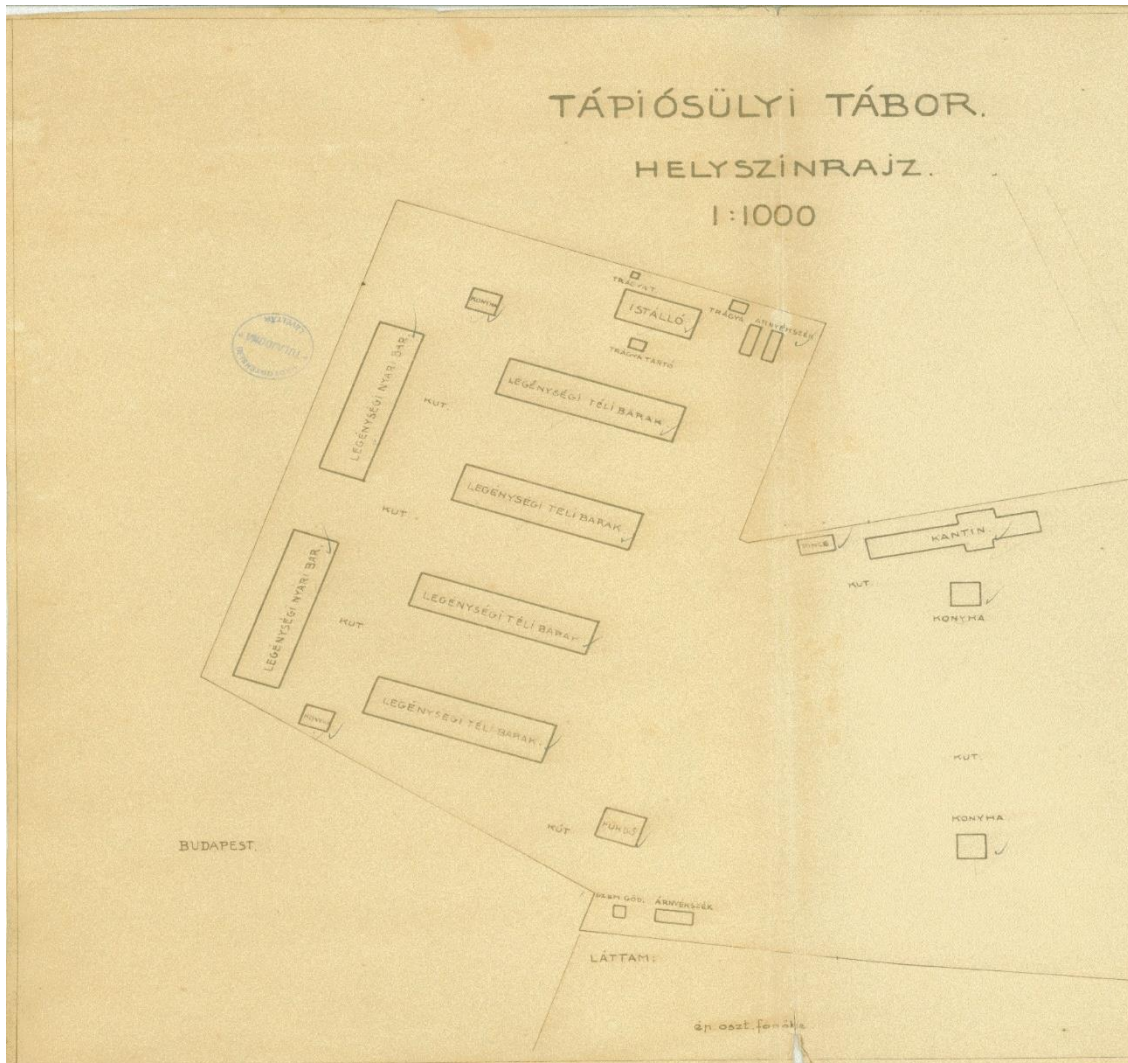
⁶⁸ A fiumei illetőségű, signora Pompillonak (a magyar iratban Pompillo Jenőnének) és gyermekének 1917 júliusában megengedték, hogy a nyári szünetben két hetet töltsenek férjével és a gyermek apjával, a Tápiósülyre internált Eugenio Pompilloval. MNL PML, IV. 429-a. 3619/1917. Pompilio Jenőné fiumei lakosnő kérelme, 1917. július 26.

⁶⁹ MNL PML, IV. 401-a. 127/1917. Tárgy nélküli irat, 1917. február 3.

⁷⁰ MNL PML, IV. 429-a. 4796/1916. Elenco delle donne chi hanno estremo bisogno di calzatura [Azon nők listája, akiknek hiány miatt lábbelire van szükségük], 1915. november 22.

⁷¹ Uo. 1657/1916. Internált olasz alattvalók részére küldendő szeretetsomagok, 1916. április 21.

tápiósülyi táborban tartottak fogva az olasz hadüzenet óta.⁷² A legteljesebb lista a Fiuméből internálásra kerülő olasz nemzetiségű magyar állampolgárok neveit mutatja. Ez az 1917 őszi állapotot rögzít, amely szerint 87 nő és 166, 14 éven aluli gyermek volt a tábor lakója.⁷³

Tápiósülyi tábor, helyszínrajz, 1940-es évek első fele⁷⁴

⁷² MNL PML, IV. 429-a. 5315-1916. Tápiósülyön internált olasz alattvalók ügye, 1916. október 10. Olaszország 1915. május 23-án üzent hadat a Monarchiának. Sajnos a lista, amely fontos melléklet ebben az esetben és érdemi információkat tartalmazhatna, hiányzik az iratból.

⁷³ Uo. 4365-1917. Névjegyzék a tápiósülyi internált táborból Fiumébe bocsájtandó olasz asszonyokról és gyermekekről, 1917. szeptember 17.

⁷⁴ HL, VII. 244. Katonai objektumok építésére vonatkozó iratok, 1870–1949. 253. ő. e.